

Peter Handke: Lepi dnevi v Aranjuezu

(Poletni dialog)

Mohorjeva, Celovec, Mohorjeva 2021.

Prevedel Štefan Vevar

Asociacije na temo

*

»Navdih ali karkoli ali kdorkoli ... pravi: pravljичno je, konec koncev, najbolj resnično, nekaj neizbežnega. Zrak, voda, zemlja in ogenj kot štiri elementi, pravljичni dogodek pa je peti, dodani element.« (Peter Handke, Poskus o norem gobarju, prevedla Amalija Maček, Mohorjeva Celovec, 2014, str. 166.)

Od možnih uvodov, razen citata, (predstavitev avtorja, glavne teme, dramatizacije, avtobiografskost, aluzije na umetniška dela, primerjava morebitinih različnih izdaj, ...) so **asociacije na osnovno temo** (pogovor med moškim in žensko) tako vsiljive, da se vdam.

O čem govorimo je naslov antologije slovenske kratke proze (1990–2004), ki jo je zbral Mitja Čander. Če posojaš to knjigo, res preveri, da ti jo vrnejo! Predstavljene literarne pokrajine seveda brskajo tudi po odnosih med moškim in žensko. Naslov te antologije je sposojen iz zbirke kratkih zgodb Raymonda Carverja *O čem govorimo, ko govorimo o ljubezni* (1981). (Velik umetnik si lahko tudi, če ne napišeš niti enega romana, bravo Carver). A tu se ta asociacija ne more končati. Verjetno ste v *Ljubjanski Drami* (2018) videli avtorski projekt z istim naslovom: *O čem govorimo, ko govorimo o ljubezni?* Nepozabno: kratka proza kot vir navdiha, pogovor je lahko tako že sam po sebi gledališki dogodek. Ameriški Čehov na odru: naravno, dramatično, živo. Še dobro, da sem spravila gledališki list.

Še, obljubim, zadnja uvodna asociacija, *Pogovori o ljubezni*, v katerem so besedila zapisali ustvarjalci uprizoritve različnih narodnosti v različnih jezikih. Jeziki ljubezni. Govorice ljubezni besed, teles, dogodkov, glasba pogledov in izmenjave duš. Matic Starina, Barbara Folchiotto,, Daniele Gaggianessi, Janez Škof, Jelena Leban, Karmen Badrak, Krist Lleshi, Maruša Majer, Matia Llupa, Srdan Grahovac, Zvezdana Novaković, Branko Hojnik in Belinda Radulović. V predstavi si kar pozabil, da interpretirajo vsak v svojem jeziku, cela predstava – eno samo praznovanje ljubezni.

»Hodimo, hodimo, hodimo
vase in s sonca v osoje,
vendar najlepše prehodimo
pota, če hodimo v dvoje.«
(Tone Pavček, Potohodec)

*

Aranjuez, mesto in občina, 42 km južno od Madrida, ob sotočju rek Tajo in Jarama, ena od kraljevih rezidenc iz časov Filipa II. v letu 1560, uvrščeno v Unescovo kulturno dediščino. Nobene želje trenutno ne čutim, da bi ga obiskala. Želim pa raziskovati, o čem se poleti pogovarjata On in Ona, poimenovana Moški in Ženska, *na prostem, pod oboki neba, na terasi, eno uro ali en dan*. Uvodna didaskalija ju namreč tako umesti; hlastno ali počasno, enkrat- in večkratno branje pa zastavlja več vprašanj kakor ponuja odgovorov.

Priznanje, da istoimenske predstave nisem bila videla, je nujno, saj ustno izročilo kroga prijateljev poroča s samimi naj-i o Nataši Barbari Gračner in Ivu Banu v vlogah Moškega in Ženske (režija Igor Pison, predstavitev v slovenščino Štefan Vevar).

Za pogovor sta se M in Ž vnaprej dogovorila. Dogovorila sta se bila tudi za pravila, ki pa jih skušamo sproti luščiti iz didaskalij in njunega pogovora, preigravanja. Mora oni drugi spraševati? Morajo biti odgovori konkretni, iskreni, se ne smejo izogibati? (»Že spet kršiš dogovor. Ali pa s tem namerno izzivaš protislovje?«, str. 31). Čudovito: točnega dogovora pravzaprav ne poznamo. Pa je sploh prav, da bi ga? Kako bi doživljali življenje, če bi ga poznali vnaprej, ga točno načrtovali in potem vodili? Se vnaprej dogovorili o pravilih pogovarjanja.

Je **jabolko**, ki si ga kotalita sem in tja le rekvizit, umeščen v okolico, ali simbol modrosti, nesmrtnosti, ljubezni, plodnosti, obilja, čistosti, materinstva, ženske energije, spoznanja dobrega in zlega, vsega naštetega? Ali ko zagriznemo v jabolko, ugriznemo v čistost in se povežemo z univerzalno modrostjo? Handke mi je blizu ravno zato, ker kar naprej namiguje, a interpretacijo/-e prepušča bralcu (poslušalcu). Saj ni naloga pisatelja razlagati, pač pa pripovedovati.

So deset **tisoči vrabcev**, (str. 68), ki se kopljejo v pesku, so ta naščeperjena telesca, tornadi, peščeni viharji pred nevihto? Reliefi, ki ostanejo za njimi: njihove kotanje ostanejo vidne le tistemu, ki ve? In kdo ve: Moški, Ženska, bralec? Ve? Sluti? Misli, da ve? Pravi pisatelj namigne, da bralec razmišlja. Bralec sestavlja pesek v svoje slike, hvaležen, da mu niti zgodba niti jezik niti asociacije – da mu ni nič podarjenega.

Ribez v Aranjezu, pa ne tisti gojeni, ampak divji sadež, tisti samorasli, pomanjšani v dolgih letih preseljevanja, prebežnik z vrtov (str. 75), ubežnik z nekdanjega kraljevega vrta. O njem govori Moški Ženski. Ne razlaga, govori. Pogovor, pohod pogovora, prekinjen z vdorom glasov od zunaj. Zgodba pogovora, podajanje jabolka, tipanje, izražanje samega sebe iz hipa v hip: kakšni smo, ko se ne sprenevedamo, ne načrtujemo, samo smo.

Gre za **dialog**, napovedan s podnaslovom in umeščen v uvodni režijski opombi: poletni dan, moški in ženska za mizo na prostem, nevsiljivo poletno oblečena, brezčasno elegantna, *onstran vsakršne umeščenosti v katerikoli zgodovinski ali družbeni okvir, tudi onadva bolj slutnja kakor resničnost*. ... Te opombe so tako integralen del besedila kakor na primer opombe v Dogodku v mestu Gogi, samo da jih je manj. Kot bi narahlo spenjale zaveso dialoga, a ga vseeno pustile samostojno dihati in valovati v vse smeri. V nadaljevanju, po

uvodu, režijskih opomb torej ni veliko (*glasno ponazori take glasove*, str. 21, *zakotali jabolko na mizi nazaj k sebi*, str. 31. Obojestranski, a razlikujoči se govor zdaj moškega, zdaj ženske, str. 63, *Skoči s svojega stola in nekajkrat brezciljno, skrižem, zaokroži po sceni*, str. 77, na koncu opombe o vdiranju zunanjega sveta: alarm, letalo, helikopter, policijski avtomobili, kriki, strel, ritmično trobljenje, cviljenje otroka, hišni alarm, hupanje avtomobilov).

Vrže ji jabolko nazaj. Ženska ga sploh ne skuša prestreči, rajši postavi na mizo pleteno vazo, polno sončnic, in se z rokami nasloni na podlago. Vaza vztrepeče v ritmu njenega srca, se počasi zatrese, vse močnejše se trese. ...

Počasi si razgali ramena. Ta se polagoma zasvetijo, kakor da žarijo globoko iz svojega jedra. Potem glavo počasi obrne nazaj, nekam v praznino. (str. 84)

Luč in scena se počasi zavijeta v temo. (str. 85)

Z lahkoto avtor nadgrajuje in utemeljuje valujoči poletni dialog z aluzijami na umetniške brate: Tennessee Williams, Ödön von Horváth, Wim Wenders ... sedijo s protagonistoma, jima dvigujejo pogled, žlahtnijo misli, zastavljajo in pomagajo razreševati vozle njunih in naših življenj.

Str. 56: »Pa je le zmeraj bila ljubezen. Soba, prostor, prostori, napolnjeni z ljubeznijo. Ne jaz, jaz ne, prostori pa. Poznaš skladbo Love is All Around?»

Moški zvonko zabruna nekaj vrstic.«

(Navedba L. G.):

*I feel it in my fingers
I feel it in my toes
The love that's all around me
And so the feeling grows
It's written on the wind
It's everywhere I go ...*

Prehodi med pogovorom, navedki in aluzijami so nevsiljivi, silijo h klicanju v spomin, sodelovanju, vključevanju; tako deluje literatura, ki noče biti podajanje dokončnih zgodb in sodb, ampak nakazuje, širi obzorja, povezuje, osvetljuje, vključuje, a nikoli ne dokončuje: odpira, razpira, diskutira.

Pa saj nas Handke sam vabi, naj sodelujemo.

Redemption Songs, Bob Marley (1945–1981), s sproščenostjo, svobodo, a zasidranostjo in s kopico svojih in nesvojih pojočih otrok, kot da bi avtor sedel z njim za mizo in se pogovarjal na enem svojih potovanj, nenačrtovano, a tako samoposebiumevno.

*

Morda še en primer: **Poskus o norem gobarju** (2014, prevedla Amalija Maček.)

Avtorjevemu prijatelju, kasneje priznanemu odvetniku, prvi najdeni jurček spremeni življenje. Najprej gobe nabira za prodajo, kasneje se nabiralska strast sprevrže v obsedenost. Nekoč nabiralec brez sledu izgine, a se ves spremenjen vrne.

Poskus stopnjevanja, preobrazbe, opisa, kam to privede, kako se konča. Igra samospraševanja: kaj se zgodi s pisanjem ob katerikoli temi, magari o gobah, če sprostiš svojo domišljijo in jo med pisanjem osmišljuješ, ji natikaš uzde, z njo rasteš in se ji lahko od daleč le čudiš, kako bi se pravzaprav lahko udejanila v vsakdanu. Vse je možno, vse se da razložiti, utemeljiti, rojevati, graditi in utemeljiti. Pogovarja se, razen z bralcem, tudi z Ugom Tognazijem, Johnom Fordom, Dostojevskim, Čehovom, Thomasom Hardyjem, Wolframom von Eschenbachom, Knutom Hamsunom, Georgesom Simenonom, Antoniom Machadom, Goethejem, Williamom Shakespearjem, Waltom Whitmanom (imena sem spustila tam, kjer jih tudi P. H. ni navedel). Kakšna sprepletanja, kakšno branje.

Enakost (poklic, družina, prijatelji, kariera), preobražanje (vedno več časa za konjiček, poglobljanje vanj, opuščanje službe, družina ga zapusti, pisanje knjige o gobah), izginjanje, vrnitev, aluzije na umetniška dela. Virtuoznost pripovedovanja samega.

Tudi v tej zgodbi (povest, roman, pripoved) so teme rahlo pripete na zgodbo.

Nenavadnost zgodbe nam omogoča, da se ne obesimo nanjo, ampak jo beremo naširoko in nagloboko, lepo počasi stikamo njene meandre s seboj in njenimi namigi. Str. 159: » ... kot počasen mlekarski vlak v blaženem ranem jutru ...« Trdi koraki enoznačnosti sploh niso možni. Avtor nam sedi na ramenu in debatira z nami:

(Str. 146) »Kakor v zgodbi o Habakuku, domnevnem preroku Stare zaveze, ga je, si videl?, nekaj prijelo za lase in ga kar po zraku prineslo nekam drugam, povsem drugam. – Kdo ga je prinesel? – Pojma nimam. To si morate pa sami izmisliti. – Morda se je sam odnesel? – Morda.«

Hvala, da nam dovoliš, da pri branju pišemo svoje zgodbe, spoštovani pisatelj.